

Cultura

Un cas que continua generant dubtes

Però qui va matar l'alcalde de Fago?

Un llibre de Carles Porta reobre el crim del poble i retrata les misèries del sistema

XAVI AYÉN
Barcelona

Truman Capote, James Ellroy o Emmanuel Carrère han demostrat que es pot fer gran literatura utilitzant tan sols les dades reals d'un crim, encara que sigui arxiconegut. En aquestes terres, Carles Porta (Vila-Sana, 1963) ja ho va deixar clar amb *Tor* (2005). I ara torna a la càrrega amb *Fago* (La Campana), l'inquietant llibre que ahir es va proclamar guanyador del premi Huertas Claveria i que avui arriba a les llibreries.

Resum dels fets: el gener del 2007, Miguel Grima, l'alcalde de Fago, apareix mort en un barranc, amb impactes d'escopeta de balins. Tots els veïns d'aquest petit poble d'Ossa –aproximadament una trentena– tenen motius per odiar-lo, ja que exercia el seu mandat com un sàtrapa a petita escala. Sobrevola el fantasma de Fuenteovejuna. Finalment, el forestal Santiago Mainar s'autoinculpa, tot i que després dirà que ho havia fet “perquè deixessin el poble en pau”. La condemna és contundent: 20 anys de presó. Cas tancat?

Doncs no. Per allà corria Carles Porta, que va arribar a Fago tot just després que saltés la notícia i va veure que el poble “estava envaït per periodistes, però no n'hi va haver cap que s'hi quedés a dormir”. Ell va ser l'únic que es va allotjar quatre dies a la casa de turisme rural que regentava Mainar, amb qui va tenir llargues converses. “Hi ha 200 periodistes que han seguit el cas, mirant-lo des d'un costat, sóc l'únic que ha anat per un altre camí. Jo a Mainar l'hauria declarat no culpable, un terme que es va inventar per a casos com aquest, en el qual les

proves no resulten concloents i generen dubtes raonables”.

L'obra, que es llegeix com una novel·la, es troba entre Kafka –per com d'absurd, injust i demolidor és el pes del sistema que cau sobre l'individu– i Agatha Christie –pel misteri sense resoldre i la progressiva introducció de personatges, tot i que hi falta la solució final–. Les germanes del condemnat, Marisa i Isabel Mainar, ja no parlen amb els mit-

Marisa és, en realitat, la coprotagonista del llibre. Josep Maria Espinàs, de La Campana, li diu que “el que més impressiona és la teva resistència i el teu amor a prova de bomba cap a ell”, i ella es posa a plorar.

Si *Tor* era el retrat d'una minúscula comunitat rural del Pirineu català, *Fago* és “una història d'amor entre germans”, tal com ho veu Porta (també d'amor conjugal, ja que Mainar s'enamora per carta i s'acaba casant amb l'Amalia). També és el reflex de “com tot el sistema –judicial, periodístic, policial– cau sobre dues dones normals i corrents, i les esclafa. Nosaltres, quan veiem els telenotícies, creiem que els jutges imparteixen justícia, que la policia busca els assassins, que els advocats ajuden els seus clients i que els mitjans informen del que passa. Però què passa quan ens trobem dins d'una espiral en què les coses no succeeixen d'aquesta manera?”. El llibre es pot llegir, així, com la pèrdua de la innocència de les germanes Mainar. Tots hi reben: advocats avars i addictes a la popularitat, periodistes que no permeten que la realitat els espatlli una bona notícia, jutges que impedeixen que es facin tots els exàmens pericials, policies que intimiden la població... “Si no ho vius, no t'ho creus...”, diu la Isabel,

que li recrimina a la seva germana gran que “tu fins i tot li vas donar les gràcies a l'agent que va detenir el Santiago”.

–És que sóc una bonifàcia!– s'excusa la Marisa.

Les escenes de les visites a Santiago a la presó –amb els vidres tacats de mocs, micròfons que no funcionen...– són dignes de la millor pel·lícula carcerària, així com el retrat de les relacions que Mainar estableix amb els altres presos. “No estàvem acostumades a anar a una presó, el primer

Carles Porta, la setmana passada, a Barcelona

jans de comunicació, perquè han quedat escarmentades pel tractament sensacionalista dels fets. Han fet una excepció amb *La Vanguardia* i, la setmana passada, al voltant de la taula d'un restaurant barceloní, aquests dos personatges del llibre es van reunir amb l'autor, Porta, per explicar les seves sensacions respecte a l'aparició de l'obra.

No veuen el seu germà des de novembre perquè “ell no vol pertorbar la nostra vida, i Santander, on és ara, cau molt lluny”. La

Entrada al poble de Fago, l'any 2010

Dramatis personae

MARISA MAINAR

La germana gran
Decoradora a Saragossa, enèrgica i espontània, la seva vida canvia quan assumeix el pes de la defensa dels interessos del seu germà acusat d'assassinat. S'enfronta a ell quan pren decisions com ara vendre els seus animals.

ISABEL MAINAR

La germana petita
Infermera en un hospital de Barcelona, ajuda la seva germana en tot.

MARCOS GARCÍA MONTES

L'advocat
Després d'haver contrac-

SANTIAGO MAINAR

L'acusat
Forestal i gerent d'una casa rural a Fago. Idealista antisistema, culte i decebut amb Felipe González. Ajuda immigrants i explota des sexuals. Té una granja amb animals.

tat primer un advocat local, Marisa es deixa convèncer per canviar per aquest advocat estrella de Madrid, que li multiplica la factura per deu.

MIGUEL GRIMA

El mort
Alcalde despòtic de Fago, manipula el padró, comet irregularitats de tota mena i present el seu assassinat pocs dies abans de morir, per la gran quantitat d'enemics que ha generat.

AMALIA

La nòvia
Comença una relació epistolar amb Mainar pres, i acaba casant-s'hi.

#tuitsdecultura

Claude Simon publicà *El tramvia*, una delícia impagable, quan ja tenia prop de 80 anys, recordant una infantesa a Perpinyà

@joanfmira
Joan F. Mira Escriptor

Ya tenemos tema para el 15 Festival ZEMOS98. Será *El odio*. Una cosa nos ha llevado a la otra

@preescolar
Sofia Coca Activista cultural

La idea de sistema de museus és forçada, hi ha satèl·lits més importants que planetes. M'agrada més xarxa sense jerarquia, menys jacobina

@JordiMartíGrau
Jordi Martí Grau Líder municipal PSC

Leyendo *Tienes que contarlo*, de José Sanclément. rocaeditorial. ¡Buen arranque!

@PSUREDAV
Pere Sureda Editor

MERCÉ GILI

dia ens vam sentir com unes *pijas* vestides de Dior, al costat d'aquelles noies..., bé, que anaven amb talons de plata i escots que ensenyaven tota la regatera", diuen.

En la llista de greuges, l'advocat que els diu que no es preocupin pels diners i després els envia una factura astronòmica: "Jo sóc decoradora –diu la Marisa–, i seria impossible que li digués a un client: 'Vostè no es preocupi de res, jo li canvio tot el pis segons al meu gust i després li facturo el que em sembli'. Doncs així treballen aquests advocats". Per no parlar de la sèrie de televisió sobre el cas: "No vam veure ni un duro, ni ens van demanar permís i, a més, van agafar l'actor més lleig i que feia més cara de dolent per representar el Santiago, i el feien viure en una cabana, com un primitiu. Si tenia una casa immensa amb totes les comoditats!".

Si l'autor no jutja, tampoc no idealitza. Mainar –a qui Porta ha visitat a la presó 60 vegades– apareix com una persona inadaptada, que porta les seves idees solidàries a l'extrem. Rescata una prostituta de la seva madame en un club sinistre pagant-ne 600 euros (sense tenir-hi cap relació) i l'acull després, juntament amb

el seu marit i els seus fills, en un pis a Saragossa del qual ell està pagant la hipoteca... sense cobrar-los lloguer. També fa desenes de contractes a emigrants sense papers perquè puguin quedar-se a Espanya. "Es un quixot

CARLES PORTA

"Jo l'hauria declarat no culpable, perquè hi ha dubtes raonables"

INDEFENSÍO

El llibre mostra "com tot el sistema cau sobra dues dones i les esclafa"

–explica Porta– que s'autoinculpa perquè la pau torni al seu poble. Un boig? Quan parla amb els psicòlegs els etziba: 'Vostè què hauria dit de Jesucrist?'. És un personatge de novel·la al món real. Algú que se'n va anar a Fago, a la muntanya, buscant un món idíl·lic que allà tampoc no va trobar".●

“Brilla el sol però fa fred”

Fins fa un moment era un matí qual·sevol.

Són les 11.05 del 2 de febrer del

2007. La Marisa està sola a la botiga d'interiorisme que té al centre de Saragossa. Acaba de dibuixar el croquis d'un menjador i està a punt de fer la distribució dels mobles: la taula, les cadires, el sofà. Sona el telèfon. És la seva amiga Carmen.

–¡Acabo de oír por la radio que han detenido a tu hermano... por lo de Fago!

Silenci absolut.

–Marisa, ¿estás ahí?

–¿Eh? Sí, sí...

–¡Necesitas un abogado!

–diu l'amiga, amb determinació.

–Sí, eso... un abogado –balbuceja la Marisa.

Es decoradora i treballa, sobretot, per a la classe mitjana alta de Saragossa. La vida li va bé. És la gran de tres germans. Ella té 54 anys, el Santiago en té 50 i la Isabel, quaranta i pocs. Tenen bona relació però no es veuen gaire, no els cal. Ell va marxar fa anys a viure al Pirineu i la petita fa temps que viu a Barcelona. Es troben algun dia a l'estiu i per Nadal, al dinar que fan a casa de la mare, que viu sola.

Normalment la Marisa escolta Ràdio Nacional, mentre treballa, però aquest matí, no sap per què, no l'ha engegat. Precisament avui, que tots els mitjans de comunicació estan donant la notícia més esperada a Espanya des de fa vint-i-un dies: la detenció del suposat autor del crim de Fago. Ella també l'esperava, la notícia, però no s'imaginava que el protagonista fos el seu germà. Gairebé en estat de xoc es deixa caure en una de les butaques d'exposició que hi ha a la botiga, però de seguida veu arribar el fill de l'amiga que l'ha trucat abans. La Marisa s'aixeca i el jove li fa dos petons com els que fas a algú a qui vols donar el condol. Parlen drets, entre aixetes, mobles i miralls.

–Tranquila, Marisa. Mi madre me ha explicado... conozco a un penalista que se llama Notivoli. Creo que puedo conseguir el teléfono enseguida –li diu el noi abans que hagi tingut temps de pensar en res.

És una dona petita. Cabells molt curts, rossa, ulls marrons. Vesteix i es mou de manera que ningú no es fixi en ella. No li agrada que la vegin. Busca la discreció i la senzillesa, amb un punt d'elegància. Parla amb frases curtes i directes. És

molt irònica. Tots els Mainar utilitzen molt la ironia per expressar-se. I les metàfores.

Una hora després de la trucada de l'amiga, la Marisa està asseguda en un cotxe, en direcció a Osca. Conduïx el seu company, el Fernando, un arquitecte acomodat que també supera la cinquantena. Ja han parlat amb l'advocat Javier Notivoli, l'han localitzat a l'Audiència d'Osca perquè avui intervenia en un judici. Han quedat per dinar i en acabat aniran a veure el Santiago allà on sigui, segurament a Fago.

A les redaccions, desenes de periodistes també es preparen per posar-se en camí. Tots els programes de televisió i de ràdio tornaran a fer connexions en directe. Ara toca anunciar el final de l'episodi que més minuts i pàgines ha ocupat des de fa 21 dies, quan es va trobar el cadàver de l'alcalde d'un poble de trenta habitants en un barranc, mort d'un tret d'escopeta, i es va fer còrrer que tots els veïns podien estar-hi implicats perquè era un tirà, com a Fuenteovejuna.

Aquest matí el germà de la Marisa, el Santiago, s'ha aixecat, com sempre, cap a les vuit. Viu sol a Fago des de fa anys. És un home que no parla gaire amb els veïns del poble, però és molt sociable i parlador amb els forasters. Viu en una casa de turisme rural que té dues entrades per dos carrers diferents i a dos nivells. Ell dorm i fa vida a la part del darrere, que dona a les altres cases del poble, però la façana de la casa mira a la muntanya i està en un nivell superior. La

"Marisa també l'esperava, la detenció de l'assassí, però no s'imaginava que fos el seu germà"

seva part no és gaire gran i s'escalfa aviat. També té un petit magatzem ple de congeladors carregats de carn perquè té por de quedar-se sense gènere si la neu aïlla el poble. La part de dalt, la que ocupen els turistes quan n'hi ha, és la casa de sempre, coneguda com a Casa Antoniales. És el número 10 del carrer de l'Església. A Fago tot és molt a prop, hi ha un centenar de cases, 33 veïns empadronats i, a l'hivern, una dotzena d'habitants. A la porta d'entrada de Casa Antoniales hi ha penjades dues potes de

senyalar. Diuen que porten sort. L'interior és tot de fusta, molt confortable. A peu de carrer hi ha la cuina i el menjador, tot en una peça, i al pis de dalt, tres habitacions amb dos lavabos.

El Santiago ha escalfat una bona olla de llet. Normalment és per als turistes, però avui està sol i no espera cap visitant fins a Setmana Santa. A l'hivern ningú ve a fer turisme per aquest racó de món. Tot i la seva bellesa els mateixos

"El Santiago ha escalfat una bona olla de llet per a un vedellet acabat de néixer a la granja"

habitants en diuen «la zona negra», de tan amagat i allunyat com està. La llet és per als cabridets petits i, sobretot, per a un vedellet acabat de néixer que té a la granja, a un quilòmetre i mig de Fago. És una construcció ramadera de fa pocs anys on hi crien una quarantena de vaques, uns quants vedells i mig centenar de cabres. També hi té dues eugues i tres o quatre gossos. No sap ben bé quants, perquè n'hi ha que van i vénen. Ell els tracta bé a tots, li encanten els animals.

Brilla el sol però fa fred. Deu graus com a molt. La neu que va caure fa tres dies encara s'aguanta als marges i les teulades. El poble està tranquil, no es veuen periodistes enlloc. Ha tornat la pau després de dues setmanes de bogeria. Des que van trobar l'alcalde assassinat han passat pel poble un munt de periodistes, potser més de dos-cents. I no n'hi ha hagut cap que hagi aconseguit entrevistar algun veí de Fago que no fos el Santiago Mainar, perquè els altres s'amagaven. A quarts de nou del matí, quan començaven a arribar els micròfons i les càmeres, ja no quedava ni una ànima als carrers. Només ulls darrere les cortines i els porticons. Els únics que es prestaven a parlar eren els visitants, els treballadors de pas i el Mainar, el de la casa rural, que repetia el mateix a cada mitjà, gairebé paraula per paraula.

–El alcalde gobernaba como un tirano. Este señor estaba enfermo. Empleaba tiempo, dinero y sacrificio en crear dolor y daño en los demás. (...)"